

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Παπαστράτειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Αγρινίου | Σάββατο 5 Νοεμβρίου 2016

ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ ΒΑΓΓΕΛΗΣ | Επίκουρος Καθηγητής Θεωρίας και Ιστορίας της Ιστοριογραφίας, τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το ελληνικό κράτος στον 19^ο αιώνα (1830-1880): πολιτική, κοινωνία, ιδεολογία

Βιογραφικό σημείωμα

Ο Βαγγέλης Καραμανωλάκης γεννήθηκε στην Αθήνα το 1965. Το 1986 αποφοίτησε από τη Μαράσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία και το 1993 από το Ιστορικό-Αρχαιολογικό Τμήμα της Φιλοσοφικής Σχολής. Το 1992-1993 υπήρξε υπότροφος του προγράμματος ERASMUS στο Institut fuer Byzantinistik und Neograezistik (Πανεπιστήμιο της Βιέννης) και το 1996 ολοκλήρωσε το μεταπτυχιακό του στο Πανεπιστήμιο Αθηνών για το Δρομοκαϊτείο Φρενοκομείο (1887-1903). Το 2004 υποστήριξε τη διατριβή του στο ίδιο Πανεπιστήμιο και το 2006 εκδόθηκε επεξεργασμένη μορφή της. Έχει διδάξει στα Τμήματα Ιστορίας και Αρχαιολογίας των Πανεπιστημίων Αθήνας και Κρήτης και διδάσκει στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Πάντειου Πανεπιστημίου. Είναι επιστημονικός συνεργάτης των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (ΑΣΚΙ) και Γραμματέας του Διοικητικού τους Συμβουλίου. Είναι αναπληρωτής Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Ιστορικού Αρχείου του Πανεπιστημίου Αθηνών και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού και της Εταιρείας Μελέτης της Ιστοριογραφίας και της Θεωρίας της Ιστορίας. Έχει συμμετάσχει σε συντακτικές επιτροπές των περιοδικών *Μνήμων*, *Ιστορείν* και *Αρχειοτάξιο*, καθώς και στις οργανωτικές επιτροπές ελληνικών και διεθνών συνεδρίων. Έχει επιμεληθεί μια σειρά από τόμους για την στρατιωτική δικτατορία, την μνήμη της κοινότητας, την ελληνική νεολαία στον 20^ο αιώνα, τις σχέσεις ελληνικής και γαλλικής ιστοριογραφίας κ.ά., ενώ έχει δημοσιεύσει άρθρα στην ελληνική και αγγλική γλώσσα για την ιστορία της ιστοριογραφίας, τη θεωρία της ιστορίας, την ιστορία της ανώτατης εκπαίδευσης κ.ά.

Βιβλία: *Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1837-1932)*, Αθήνα 2006 και Κώστας Γαβρόγλου, Βαγγέλης Καραμανωλάκης, Χάιδω Μπάρκουλα, *Το Πανεπιστήμιο Αθηνών και η ιστορία του 1837-1937*, Ηράκλειο, 2014.

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Παπαστράτειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Αγρινίου | Σάββατο 5 Νοεμβρίου 2016

ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ ΒΑΓΓΕΛΗΣ | Επίκουρος Καθηγητής Θεωρίας και Ιστορίας της Ιστοριογραφίας, τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το ελληνικό κράτος στον 19^ο αιώνα (1830-1880): πολιτική, κοινωνία, ιδεολογία

Περίληψη εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Πώς συζητάμε σήμερα για τη συγκρότηση και την εξέλιξη του ελληνικού κράτους στον 19^ο αιώνα; Πώς αντιμετωπίζουμε συζητώντας και με τους μαθητές μας ή τους φοιτητές μας όλες τις σύγχρονες κατηγορίες αναφορικά με την ελληνική κακοδαιμονία, που έχει τις απαρχές της στη φαυλότητα και την ανικανότητα των πρώτων ξένων κυβερνητών; Πώς το νεοσύστατο βασίλειο ανταποκρίθηκε στο δίλημμα που επανέρχεται τόσο συχνά στον σημερινό Τύπο για το που ανήκει η Ελλάδα στη Δύση ή στην Ανατολή; Τι σήμαινε η Ευρώπη για τους κατοίκους του νεοσύστατου βασιλείου;

Στο λυκόφως του παλαιού κόσμου και στα πρώτα φανερώματα ενός καινούριου, εκείνου των εθνικών κρατών και της εθνικής ιδεολογίας, οι τελευταίοι γύρευαν τα λόγια και τους τρόπους για να στηρίξουν την ελευθερία, την ανεξαρτησία, τα όνειρά τους. Βίωναν παράλληλα μια τεράστια επιτυχία και μια οδυνηρή αποτυχία. Αν το νέο κράτος υπήρξε το πρώτο πλήρως ανεξάρτητο εθνικό κράτος που προέκυψε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ένα μεγάλο μέρος των πληθυσμών που είχαν επαναστατήσει παρέμεινε υπόδουλο. Επισκοπώντας βασικούς τομείς της κρατικής λειτουργίας -πολίτευμα, κοινωνική συγκρότηση, ιδεολογία- και μέσα από την επεξεργασία πηγών, το σεμινάριο αποσκοπεί σε μια νηφάλια προσέγγιση, η οποία θα αναδεικνύει αφενός τις συνέχειες με το οθωμανικό παρελθόν, αφετέρου θα επισημαίνει τις μεγάλες τομές και τη σύνδεση με την Ευρώπη στο πλαίσιο των διεθνών πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων.

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση

«Από την έρευνα στη διδασκαλία»

Παπαστράτειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Αγρινίου | Σάββατο 5 Νοεμβρίου 2016

ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ ΒΑΓΓΕΛΗΣ | Επίκουρος Καθηγητής Θεωρίας και Ιστορίας της Ιστοριογραφίας, τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Το ελληνικό κράτος στον 19^ο αιώνα (1830-1880): πολιτική, κοινωνία, ιδεολογία

Σημειώσεις εκπαιδευτικού σεμιναρίου

Επίκεντρο της προς διδασκαλία ενότητας είναι η συγκρότηση και η εξέλιξη του ελληνικού κράτους στον 19^ο αιώνα. Οι στόχοι της ενότητας είναι η κατανόηση της συγκρότησης της Ελλάδας ως ενός συγχρόνου ευρωπαϊκού κράτους στο πλαίσιο των διεθνών γεωπολιτικών εξελίξεων της εποχής και με βάση τις πραγματικότητες που είχε αφήσει πίσω της η Επανάσταση του 1821. Επιδίωξη του σεμιναρίου είναι η αμφισβήτηση μιας σειράς στερεοτύπων αναφορικά με την ελληνική κακοδαιμονία που έχει τις απαρχές της στη φαυλότητα και την ανικανότητα των πρώτων χρόνων ζωής του κράτους και η αποτίμηση της παρουσίας της Ελλάδας με νηφαλιότητα και με γνώση του ιστορικού περιγύρου: αφενός οι συνέχειες με το οθωμανικό παρελθόν, αφετέρου οι μεγάλες τομές και η σύνδεση με τη Δύση και τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Στο πλαίσιο αυτό θα μελετηθούν τέσσερα διαφορετικά θέματα που χαρακτηρίζουν τον ελληνικό 19^ο αιώνα και δίνουν διαφορετικές όψεις της φυσιογνωμίας του: η συγκρότηση της εθνικής ιδεολογίας συνδεδεμένη με τον αλυτρωτισμό, η πολιτική ζωή της χώρας με την παρουσία των πολιτικών κομμάτων, η δημιουργία της πρωτεύουσας και του αστικού δικτύου, η εκπαίδευση με κεντρικό παράδειγμα το μόνο πανεπιστήμιο της χώρας, εκείνο της Αθήνας. Για την σφαιρικότερη και παραστατικότερη μελέτη του θέματος θα χρησιμοποιηθεί εποπτικό υλικό και πρωτότυπες πηγές.

A. Η Μεγάλη Ιδέα

Στο λυκόφως του παλαιού κόσμου και στα πρώτα φανερώματα ενός καινούριου, εκείνου των εθνικών κρατών και της εθνικής ιδεολογίας, οι κάτοικοι της Ελλάδας γύρευαν τα λόγια και τους τρόπους για να στηρίξουν την ελευθερία, την ανεξαρτησία, και τα όνειρά τους. Βίωναν παράλληλα μια τεράστια επιτυχία και μια οδυνηρή αποτυχία. Αν το νέο κράτος υπήρξε το πρώτο πλήρως ανεξάρτητο εθνικό κράτος που προέκυψε από την Οθωμανική αυτοκρατορία, ένα μεγάλο μέρος των πληθυσμών που είχαν επαναστατήσει παρέμεινε υπόδουλο. Σε αυτή την κατεύθυνση η συγκρότηση του ιδεολογήματος της Μεγάλης Ιδέας υπήρξε ένα κρίσιμο σημείο στη συγκρότηση της ιδεολογίας του νέου κράτους. Έννοια πολύμορφη και ρευστή, η Μεγάλη Ιδέα εξυπηρέτησε τα εθνικά προτάγματα σε όλη την περίοδο που συζητάμε, καλύπτοντας αφενός το σχίσμα αυτοχθόνων- ετεροχθόνων και αφετέρου προσδίδοντας στον ελληνικό αλυτρωτισμό έναν πολιτιστικό χαρακτήρα που τον συνέδεε με το αρχαίο ένδοξο παρελθόν και παράλληλα με τα ευρωπαϊκά παράλληλα.

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση

Β. Τα πολιτικά κόμματα

Τα πολιτικά κόμματα αντιμετωπίστηκαν πολύ συχνά ως "πηγή δεινών" για την Ελλάδα, ενώ παράλληλα οι πελατειακές σχέσεις θεωρήθηκαν το κύριο χαρακτηριστικό του ελληνικού πολιτικού συστήματος. Προσπαθώντας να κατανοήσουμε τον ρόλο τους στην ελληνική κοινωνία του 19^{ου} αιώνα θα εξετασθεί η γέννησή τους και η εξάρτησή τους από τις ευρωπαϊκές Δυνάμεις κατά την οθωνική περίοδο, η συνταγματική λειτουργία και η σταδιακή διάλυσή τους, καθώς και η ανάπτυξη των νέων κομματικών σχηματισμών στο πλαίσιο του Συντάγματος του 1864 έως την επικράτηση του δικομματικού συστήματος το 1880. Η ενότητα αυτή επιχειρεί να διερευνήσει το κατά πόσο τα πολιτικά κόμματα λειτούργησαν, σε μεγάλο βαθμό, ως παράγοντες εκσυγχρονισμού και εξευρωπαϊσμού της χώρας, ενισχύοντας τη συγκρότηση συλλογικών πολιτικών ταυτοτήτων και την ανάπτυξη της συλλογικής δράσης.

Γ. Η δημιουργία μιας πρωτεύουσας

Τον Ιούνιο του 1833 υπογράφηκε το διάταγμα που όριζε την πόλη της Αθήνας πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους. Η επιλογή της μικρής -γύρω στους 10.000 κατοίκους- πόλης, η οποία είχε καταστραφεί σχεδόν ολοκληρωτικά από τις εχθροπραξίες κατά τον Αγώνα αιτιολογείται πολλαπλά: το ένδοξο αρχαιοελληνικό παρελθόν, η παρουσία αρχαίων μνημείων και ιδιαίτερα της Ακρόπολης, η κεντρική γεωγραφική της θέση στο τότε ελληνικό κράτος, η δυνατότητα εύκολης προσπέλασής της από όλες τις περιοχές αποτέλεσαν σημαντικά στοιχεία για την επιλογή της από τη βαυαρική εξουσία. Μια εξουσία η οποία είχε βαπτιστεί στα νάματα του νεοκλασικισμού, μοιραζόταν με την υπόλοιπη Ευρώπη το θαυμασμό για την αρχαία Ελλάδα και τα σύμβολά της και παράλληλα επιζητούσε ένα χώρο τον οποίο θα μπορούσε να διαμορφώσει σχεδόν εξαρχής.

Η πρωτεύουσα του νέου κράτους εξαρχής επιχειρήθηκε να συγκροτηθεί ως μια ευρωπαϊκή πόλη, η οποία έπρεπε να εξυπηρετήσει τις πραγματικές και συμβολικές ανάγκες της εξουσίας αλλά και των συνεχώς αυξανόμενων κατοίκων της. Σε αυτή την κατεύθυνση τα οράματα των όσων επιχείρησαν την ανοικοδόμησή της συγκρούστηκαν με τις δύσκολες οικονομικές πραγματικότητες της εποχής.

Δ. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών (ίδρυση 1837) ανέλαβε εξαρχής την αναπαραγωγή του επιστημονικού-εκπαιδευτικού προσωπικού της χώρας, στελεχώνοντας τη δημόσια διοίκηση και τον ιδιωτικό τομέα. Η λειτουργία του συνδέθηκε με τις διαδικασίες συγκρότησης δημόσιων και ιδιωτικών θεσμών, την αντιμετώπιση πολύμορφων κοινωνικών αναγκών, την επιτέλεση κρατικών λειτουργιών. Κι ακόμη, συντέλεσε καθοριστικά στη διαμόρφωση μιας συνεκτικής ιδεολογικής και πολιτισμικής ταυτότητας των πληθυσμών του ελληνικού κράτους. Στον χώρο του καλλιεργήθηκαν κρίσιμα στοιχεία των κυρίαρχων ιδεολογικών ρευμάτων: η Μεγάλη Ιδέα, ο ελληνοχριστιανισμός, η προάσπιση της καθαρεύουσας ως συστατικού στοιχείου της εθνικής ταυτότητας, η συνέχεια της ελληνικής εθνικής ιστορίας. Το διδακτικό προσωπικό του κατέλαβε ηγεμονική θέση στην πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας, ενώ από τις πρώτες δεκαετίες της λειτουργίας του το φοιτητικό σώμα αποτέλεσε μια σημαντική παράμετρο στον δημόσιο βίο συμμετέχοντας ενεργά σε όλους τους πολιτικούς και κοινωνικούς αγώνες. Στην περίοδο αυτή, το πανεπιστήμιο διαμόρφωσε τα βασικά στοιχεία της φυσιογνωμίας του και εδραίωσε την παρουσία του στο πλαίσιο της βαυαρικής διακυβέρνησης. Δημιουργήθηκαν οι πρώτες κτιριακές υποδομές που εξασφάλισαν τη λειτουργία του, ενώ συγκροτήθηκαν, --έστω και σε στοιχειώδη μορφή ορισμένα--, βιβλιοθήκη,

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση

νοσοκομεία, μουσεία, φροντιστήρια, εργαστήρια και άλλα «παραρτήματα» και «προσαρτήματα», όπως ονομάστηκαν στην πανεπιστημιακή γλώσσα οι θεσμοί, οι οποίοι συνέβαλαν στην «πρακτικότερη» άσκηση των φοιτητών αλλά και στη σταδιακή ανάληψη από το ίδρυμα βασικών κρατικών λειτουργιών, δημιουργώντας ένα ευρωπαϊκό ίδρυμα.

Με τη συνεργασία και την οικονομική ενίσχυση